

IN MEMORIAM VELJKO GORTAN (1907–1985)

108

Trećega dana proljeća, u sedamdeset osmoj godini, umro je u Zagrebu Veljko Gortan, akademik, umirovljeni profesor latinskoga jezika i rimske književnosti na Filozofskom fakultetu Zagrebačkoga sveučilišta. Posljednji put vidio sam ga nepuna tri mjeseca prije smrti, kad nas je na naš poziv posjetio na Fakultetu. Bio je očigledno dobro raspoložen, u potpunoj duhovnoj snazi, prepun pitanja za svoje negdašnje suradnike i studente. Ništa u njegovoj vedrini ni izdaleka nam nije dalo naslutiti da ćemo ga uskoro, poslije tako kratka bolovanja, zauvijek izgubiti.

Bio sam jedan od posljednjih studenata koji je profesora Gortana mogao slušati u cjelovitu četverogodišnjem studiju. Ni meni ni mojim kolegama nije u tim četirna godinama prenosio samo tvorna znanja o latinskom jeziku i rimskoj književnosti. Učio nas je postupnosti, oštroidnosti, razložnosti; učio nas je kada valja biti suzdržan u sudu, a kada odsječan; učio nas je kako se književnost može razumijevati i nakon dvaju tisućljeća. Učio nas je filologiji.

Bio je čovjek goleme znanstvene radoznalosti. Mjesec i pol dana prije smrti molio me da provjerim ne krije li se možda u jednog kasnoantičkog historiografa vijest kojom se okoristio Dante, vijest o Odiseju kao smjelom tragaču za nepoznatim prostorima. Bila je to usluga za koju je bio zamoljen, ali koju je obavljao s tolikom strašću kao da se radi o ključnom mjestu u nekom njegovu znanstvenom radu. Bio je to postupak sasvim u skladu s onom idejom koju je u jednom davnom novinskom razgovoru, na uzastopno nagovaranje novinarevo, proglasio rukovodnom u svojem životu, pozivajući se na pjesnika svoje disertacije, Gaja Valerija Marcijala: *bonus homo semper tiro*. Dobar je čovjek uvijek početnik, nikada nije kasno da se stekne neko novo znanje. Kad je obrazlagao te riječi kao svoje životno geslo, imao je 65 godina. Takav je ostao do smrti.

Bio je čovjek izuzetna smisla za red. Još i danas se sjećam, s grižnjom savjesti prema vlastitoj praksi, kako bi poslije njegovih satova ploča ostajala simetrično ispisana onim njegovim nezaboravnim, beskrajno čitkim, dječjački krupnim, mirnim rukopisom. Ono što se nije moglo razgovijetno izreći ili čitko zapisati za nj nije bilo ni vrijedno obrazlaganja.

Bio je i čovjek krajnje obazrivosti. Nije bilo katedarskoga, odsječnoga, fakultetskoga ili Akademijina posla koji bi mogao odložiti ili prekinuti studentski ispit. I kad sam prestao biti student mogao sam se osvjedočiti o toj njegovoj osobini. Kad me, nakon jedne u nizu teških nesreća koje su ga zadesile posljednjih godina, zamolio da nastavim prijevod na mjestu na kojem je bio prisiljen prestati, učinio je to s tolikom obazrivošću i s toliko iskrene učtivosti da mi je istinski bilo nelagodno: ja sam mislio da bi čovjek poput njega i zbog manje teških razloga zaslužio da bude oterećen takva posla; on je, naprotiv, vjerovao da nitko drugi ne smije osjetiti njegovu osobnu nesreću. Bio je doista u svemu i uvijek čovjek mirne veličine, čovjek plemenite jednostavnosti, čovjek nenametljive prisnosti.

Profesor Gortan pripadao je znanstvenoj disciplini koju su posljednjih stotinjak godina neizmerno hvalili zbog znanstvene strogosti i žučno napadali zbog bezdušnog raščinjavanja riječi, zbog bezličnosti njezina angažmana. Posljednjoj optužbi pisano nasljeđe profesora Gortana izmiče na najbolji mogući način. Jedna te ista osobnost izvire iz kritičkoga aparata Marulićeve „Davidijade“, iz uvodnih tekstova antologije hrvatskih latinista, iz rječnika južnoslavenskog latinитета, iz prijevoda grčkih filozofa. Ista osobnost za one koji znaju tajne toga pisma, za one koji znaju otkrivati istu ruku i isto srce. To golemo djelo spokojno čeka buduće tumače, sposobno da djelotvorno svjedoči i o sebi i o svojem tvorcu.

To je zacijelo najviše čemu se filolog može nadati suočen s ljudskom konačnošću.

Darko Novaković

109